

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

V. ΚΑΤΑΙΓΙΔΕΣ *

Χαλασμός κόσμου. — Μάλλωμα τῶν συνένων μετὰ τὴ θάλασσα. — Ἄνεμος μαλλώνει, θέρνει τὰ βουνά. — Ἀνέμων πάλη. — Πάλη στοιχειῶν. — Νεράιδων. — Δρακόντων. — Γαδάρων. — Δράκοντες προξενοῦντες τρικυρίαν.

Ἐν ἀρχῇ ἐποιησάμεθα μνήμην τοῦ τρόμου, μεθ' οὗ οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἀπέβλεπον εἰς τὰς καταιγίδας, ὧν ἠγνόουν τὴν ἕκβασιν, φοβούμενοι πολλάκις μὴ ἀπολήξωσιν εἰς τελείαν τοῦ κόσμου καταστροφὴν. Ὡς ἀπηχήματα τῶν παλαιτέρων ἐκείνων μυθικῶν ἰδεῶν διεσώθησαν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ μεμονωμένοι τινὲς φράσεις, ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον παριστάσαι τὰς δεινὰς καταιγίδας ὡς ὄλεθρον καὶ ἀφάνεισιν τοῦ παντός· οὕτω λέγουσιν ὁσάκις ἐπιγένηται χειμὼν καὶ βρονταὶ σκληραί: «Γίνεται χάσι κόσμου, χαλασμοῦ κόσμου, χαλᾷ, χάνεται ὁ κόσμος» καὶ παροιμίζι: «χάσι κόσμου, χαρὰ θεοῦ», ¹ ἐπὶ γαλήνης ἐπερχομένης εὐθὺς μετὰ καταιγίδας· «ὁ κόσμος συντελεῖται, κ' ἡ γῆ χερροκτενίζει.» (Κυθήρων). «ὁ κόσμος ἐχαλιότανε, κ' ἡ γῆ ἐξεροκτενίζότανε.» (Πελοπόννησος). Μεταφορικῶς δὲ λέγουσιν ἐν Θύρῃ: «Γὰρ συντέλεια τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀπαναστάσις» ἐπὶ μεγάλῃ ὄχλοβοῇ καὶ ταραχῇ.

Ἐξ ὁμοίων παραστάσεων διεπλάσθη, ὥς τινες φρονοῦσι, τὸ περὶ ἀφάνισεως τοῦ κόσμου (Weltuntergang) μυθολογικὸν σύστημα τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν. ² Παρατολμοτέρα δὲ φαίνεται ἡμῖν τοῦλάχιστον ἡ συντάξις τοῖς μύθοις περὶ τοῦ Διὸς, καταπιόντος τὴν Μητιν, περὶ τῆς ἐπικειμένης ἐκθρονίσεως τοῦ Διὸς ὑπὸ υἱοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς Θέτιδος, καὶ ἐν γένει περὶ κινδύνου τῶν οὐρανίων θεῶν, κινδύνου ὅμοιου, εὖ ἀπηλλάγησαν, διότι ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν ἤδη χρόνων οἱ τε θεοὶ ἐθεωροῦντο ἀθάνατοι καὶ αἰῶνιοι καὶ ἡ τοῦ παντός διέταξις αἰδῖος.

Συνήθης ἐστὶν ἡ παράστασις τῆς καταιγίδος ὡς ἔριδος ἢ πάλης τῶν νεφῶν ἢ ἀνέμων πρὸς τὴν θάλασσαν ἢ τὰ ὄρη. Ἐν τινι δημοτικῷ ᾄσματι, ἐπιτι-

* Ἰδὲ σελ. 585

¹ Νεοελλ. ἀνάλ. I. Παροιμίαι ἀρ. 133.

² Schwartz, Naturansch. II. σ. 169—171. (Gewitter=Weltuntergang).

μῶσι νέρη τὴν θάλασσαν, καὶ κελεύουσιν αὐτὴν νὰ παύσῃται χειμαζομένη.

Τρία κομμάτια σύγνερα ἔς τὸν οὐρανὸν σούρμένα,
τῶνα βαστάει φιλὴ βροχὴ, τᾶλλα στρωτὸ χαλάζι,
τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο τῇ θάλασσᾳ μαλλώνει, κτλ. 1

ὁ ἄνεμος παλεμᾷ ἢ δέρνει τὰ βουνά. «Μὴν ἄνεμος τὰ πολερᾷ (τὰ βουνά),
μηνὰ βροχὴ τὰ δέρνει;» 2 καὶ ἐν ἑτέροις δημοτικοῖς ᾄσμασι :

Καὶ ὄγῃκα νύχτα ἔς τὰ βουνά, βουνὰ καὶ κορφοβούνα,
Μ' ἀκού' τὸν ἄνεμο καιρὸ μὲ τὰ βουνὰ μαλλώνει. 3—

— Σηκώνομαι πολὺ ταχὺ, δυ' ὥραις ὅσο νὰ φέξῃ,
ἴκω τὸν ἄνεμο καὶ ἀχῶ, τὰ ἔλατα καὶ τρίζουν,
μὲ τὰ βουνὰ ἐμάλλωνε, μὲ τὰ βουνὰ μαλλώνει. 4

Κοινότατοι δὲ πάντων οἱ μῦθοι περὶ πάλης τῶν Ἀνέμων πρὸς ἀλλήλους.
Ἐν Ἰωαννίνοις νομίζουσιν ὅτι κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων παλαί-
ουσιν οἱ Ἄνεμοι, ὁ δὲ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανίων πνέων θεωρεῖται νι-
κητὴς καὶ κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης. 5 Οἱ ἄνεμοι, κοινῶς προσέτι καιροὶ
καλούμενοι, παλαίουν ἀάλιστα ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ὁ δὲ κατισχύσας ὁ πνέῃ
διαρκῶς καὶ λάβρος καθ' ἅπαν τὸ ἔτος λέγουσι δ' ἐπὶ τοιαύτης περιστά-
σεως, τὸ πῆρε, ἢ ἐνίκησεν ὁ Βορρᾶς, ὁ Νότος κτλ. ἀκρίτων δὲ ὄντων τῶν
ἀνέμων, ἡ πάλη θεωρεῖται ἀμείροπος καὶ λέγουσιν, οἱ Καιροὶ, ἢ, ὁ Καιρὸς
δέρνεται.—Ἐν Ἀραχώβῃ (ἐν τῇ νῦν ἐπαρχίᾳ Δεβχδείας), διηγοῦνται μῦθον
περίεργον περὶ τῆς ἀντιζηλίας τῶν Ἀνέμων ὁ Καταβιβάτης, ὁ χαλεπώτατος
πάντων ἐν Ἀραχώβῃ, ἠλαζονεύσατό ποτε πρὸ τῶν ἄλλων ἀνέμων, τοῦ Σε-
ρόκκου, τοῦ Λίβα, τοῦ Νότου καὶ τοῦ Μέγα, περὶ τῶν ἀνκτόρων αὐτοῦ, ἰσχυ-
ριζόμενος ὅτι ταῦτα ἦσαν τὰ κάλλιστα ἐν τῷ κόσμῳ, λαμπρότερα καὶ τῶν τοῦ
Ἡλίου αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ὠχυρωμένος οὐδένα τῶν Ἀνέμων φοβεῖται,
διότι καὶ ἡ θέσις ἐφ' ἧς ἔκτισεν αὐτὰ εἶναι ἀπόρητος. Τοιοῦτο ἀνάκτορον
ἤγειρέ ποτε ὁ Καταβιβάτης ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ἐπὶ κορυφῇ τοῦ Παρνασοῦ ἐκ
κρυστάλλων παρμεγίστων καὶ χαλάζης καὶ χιόνος· εἶτα δὲ αὐγῇκε καὶ τὸ

1 Δελέκου, Δημ. Ἀνθολογία σ. 41.

2 Passow. ἀρ. 409 σ. 291. Πρὸλ. Δελέκ. σ. 27. Πολλάκις παρίσταται ἡ ἀστραπή ὡς μάστιξ·
«χειμερὴν μάστιξ» (Νόνν., Διονυσ. ΑΖ', 397 κε.) «μάστις κακὴ» μεταφορικῶς παρ' Ὀμήρῳ.
Ὁ Ζεὺς μαστίζει τὸν Τυρρῶα. (Ἰλιάδ. Η, 781 κε. Ἡσιόδ. Θεογ. 857 «πληγῇσιν ἱμάσσας»)
Βλ. καὶ ἄνωτ. σ. 4.—Ἐν ἐκτάσει δὲ Schwartz, Naturansch. II. σ. 110. Ursprung der
Mythol. σ. 12. 33. 62. 97. 119 κε. 161. 225. 260. 261.

3 Δελέκ. σ. 49.

4 Αἰτ. σ. 58.

5 A. Mommsen, Griech. Jahreszeiten I σ. 9.

διαλάλησεν, πνέων πανταχοῦ γῆς· ἀλλ' ὁ Νότος λεῖτος καὶ κατὰ σμικρὸν πνεύσας κατέτηξε τὸ λαμπρὸν ἀνάκτορον καὶ οὐδὲ ἶχνος ἀπέμεινεν αὐτοῦ, εἰμὴ τὰ δάκρυα τοῦ Καταιβάτοῦ ῥέοντα ποταμῆδόν.¹

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Λατίνοις ποιηταῖς καὶ ἰδίως παρ' Ὀρετίῳ ἀπαντῶσιν ἐκφράσεις, ἐξ ἀναλόγων ἰδεῶν ἀπορρέουσιν.² Ἐν Mosel πιστεύουσιν ὅτι κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Μαθθία πηλκίουσιν οἱ ἄνεμοι, ὁ δὲ νικητὴς θὰ πνέῃ καθ' ἅπην τὸ ἔτος.³ — Πόσον δὲ φυσικὴ ἐστὶν ἡ τριαύτη παράστασις δείκνυσιν ἡ ὁμοιοτάτη τῶν Νεοσηλανδῶν παράδοσις περὶ πάλης τῶν Ἀνέμων, ἰδίως δὲ περὶ καταδιώξεως τοῦ Δυτικοῦ ἀνέμου ὑπὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ.⁴

Οἱ Ἄνεμοι καλοῦνται καὶ Στοιχεῖα, ἡ δ' ἕρις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους πά-
λεμμα στοιχειῶν· οὕτω δὲ καλοῦσιν οἱ περὶ τὸν Παρνάσον οἰκοῦντες τοὺς ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ἐν ὥρᾳ χειμῶνος συναπτομένους φοβεροὺς ἀγῶνας τῶν Ἀνέμων. Κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν Ἀρχαιοβιτῶν, ὁ Καταιβάτης, ὁ δεινῶς ἐπικγίζων ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὑψουμένων ὑπὲρ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Πλειστοῦ (τὰνυν Μέννα), ὁ ἀπελαύνων τὰ νέφη τῶν ἐναντίων ἀνέμων πέραν τῆς Κίρριδος πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, εἶναι ὁ κράτιστος τῶν καιρῶν, καθ' οὗ οὐδεὶς τῶν ἄλλων δύναται ἐπ' ἐλπίδι ἐπιτυχίας νέντιπαλαίῃ. Οὗτος ἐν ὥρᾳ χειμῶνος παλεῖ μετὰ ἄλλα Στοιχεῖα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Παρνασοῦ· ὅταν δὲ μάχωνται οἱ Καιροὶ αὐτοῦ, ὁ Παρνάσος σειέται, μουγκρίζει, στένει ὑπὸ τοῖς στιβαροῖς τῶν πελκιστῶν πόδας, σκεπάζεται μετὰ χλόνα, ἀδυνατῶν νὰ ὑπομείνῃ τὴν λυσσώδη τῶν ἀντιμαχομένων μανίαν. Ἀλλὰ τέλος νικητὴς ἀναδείκνυται πάντοτε ὁ Καταιβάτης, ὅστις κάθηται πλέον εἰς τὸ κρουσταλλένιον παλάτι αὐτοῦ καὶ ἀναπαύεται· ἡ παγερὰ αὐτοῦ ἀναπνοή καλεῖται Ἀπόγειο, ὀλέθριον πρὸ πάντων κατὰ τὸν Μάρτιον. Αἱ παραδόσεις αὗται διακηροῦνται ζωηρόταται καὶ γενικῶς πιστεύονται παρ' ἅπντων τῶν περιόικων τοῦ Παρνασοῦ. Διηγοῦνται δὲ, ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος μοναχὸς τις ἐκ τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Λουκά, Γερρόθεος καλούμενος, ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ τὸ πελάτιον τοῦ Καταιβάτοῦ, καὶ τῶν Στοιχειῶν τὸ πάλεμμα, καὶ τὸ φοβερὸν Ἀπόγειο· παραλαβὼν δὲ τροφὰς καὶ ἔϋλα καὶ εἴ τι ἄλλο αὐτῷ ἀναγκαῖον ἀνῆλθεν εἰς τὸν Παρνάσον μηνὶ Νοεμβρίῳ καὶ ἐκλείσθη ἐν τινὶ σπηλαίῳ, κεκλόμενῳ πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τῆς ἀκροτάτης τοῦ ὄρους κορυφῆς, ἣτις Λυκέρη καλεῖται. Ἐκεῖ ἔζησε μέχρι τῶν μέσων Μαρτίου, καὶ εἶδε, ὅσα νὰ ἴδῃ ἐπόθει· καὶ τοι ὁμῶς καὶ σιτία εἶχεν

¹ Βλ. Νέαν Ἑλλάδα ἀρ. 35.

² Schwartz, Nat. II. σ. 62—63. — Horat., Od. I, 9, 9 καὶ ventos — deprocliantes). I, 3, 12 καὶ. (Africum decortantem Aquilonibus). I, I, 15. (Luctantem Icaris fluctibus Africum). — Lucret., VI, 96 καὶ. (Aetheriae nubes contra pugnatibus ventis). — Ovid., Met. V, 285. (victorque Aquilonibus Austro etc.)

³ N. Hocker, Aberglauben von der Mosel ἐν Zeitschr. f. deutsche mythol. u. sittenk. I. σελ. 240.

⁴ Schirren, Die Wandermythen der Neuseeländer. Riga, 1856 σ. 85.

ἱκανὰ καὶ καύσιμα ξύλα, ἀλλ' ἡ βοή τῶν πελαγιόντων Καϊρῶν, ὁ κτύπος καὶ ὁ ποδοβολητὸς αὐτῶν, αἱ βρονταί, αἱ ἀστραπαὶ τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μούγκρισμα τοῦ Παρνασσῶ, τὸν ἐφόδισαν οὕτως, ὥστε ἀφείλον αὐτὸν πᾶσαν ῥώμην, τὸ δὲ Ἀπόγειο τοῦ Μαρτίου κατεμάχρανεν αὐτὸν καὶ ἐρρούφηξε τὸ αἷμά του, ὥστε εἶδε φανερά τὸν Χρόνον προσερχόμενον καὶ ἱστάμενον πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαίου· τότε δὲ ἔγρχψεν ἐπὶ μιᾷς τῶν πλευρῶν τοῦ σπηλαίου ταῦτα·

Εἶδα τὸ πάλεμα Στοιχειῶν,
εἶδα καὶ τὸ παλάτι·
κῆ ἄλλο δὲ φοβήθηκα,
ἴσᾶν τοῦ Μαρτίου τ' ἀπόγειο.

Τὸ σπήλαιον τοῦ μοναχοῦ δείκνυται ἔτι, ἡ δὲ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ μελανία λέγουσιν ὅτι προῆλθεν ἀπὸ τῆ φωτὶς τοῦ κακομοίρου τοῦ Γερόθεου.¹

Ἐντεῦθεν ἐν δημοτικοῖς ᾠδαῖς ποιητικαὶ παρομοιώσεις τοῦ ἐν μάχῃ ταραχῶν πρὸς πάλιν στοιχειῶν·

Κᾶνε βουβάλια σφάζονται, κᾶνε στοιχεῖα παλεύουν,
Μηδὲ βουβάλια σφάζονται, μηδὲ στοιχεῖα παλεύουν.²

Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἡ συνταῦσις τῶν Ἀνέμων μὲ τὰ Στοιχεῖα ἐλησμονήθη, καὶ ὁ λαὸς διηγεῖται μύθους περὶ παλέμματος Στοιχειῶν, ἅτινα φαντάζεται ὄντα δαιμονικὰ ἰδίας ὅλως φύσεως, οὐδὲν κοινὸν ἔχοντα πρὸς τοὺς ἀνέμους, καταλαβόντα δὲ τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων δαιμόνων (*genii loci*).³ Ἀναμφιλέκτως ὅμως καὶ αἱ οὐσιωδῶς ἀλλοιωθέντες μῦθοι οὗτοι ἐκ μετεωρολογικῶν ἀπέρρευσαν, οὐχὶ σπανίως δ' ἐν τισι τούτων ἀναγνωρίζομεν εὐχερῶς ἴχνη τῶν ἀρχικῶν παραστάσεων. Ἰεὶ ἐπὶ τὸ πολὺ μυθολογοῦνται παλαιόντα τὰ Στοιχεῖα δύο τόπων πρὸς ἄλληλα, καὶ τὸ κατισχύσαν εὐεργετεῖ τοὺς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ὑπαγομένους ἀνθρώπους, οὗς προστατεύει καὶ κακοποιεῖ τοὺς προστατευομένους τοῦ ἀντιπάλου. Κατὰ τινὰ παράδοσιν τῶν κατοίκων τῆς Παρνασσίδος, τὸ Στοιχεῖο τοῦ Καττρίου (Δελφῶν) καὶ τὸ τῆς Ἀραχωβῆς διαπικαίουσιν ἀλλήλοις παρὰ τὴν πηγὴν Ἀτουργζαροῦ, οὐ μακρὴν τῆς πολίχνης ταύτης, καὶ ὅν νικήσῃ τὸ Ἀραχωβίτικο θνήσκουσι Καστριῶται, ὅν δ' ἡττηθῇ Ἀραχωβίται.⁴ Ἀλλαχοῦ τῆς Στερεᾶς μυθολογεῖται ὅτι ἐν Στοιχειῷ τῆς θαλάσσης παλαίει πρὸς Στοιχεῖο χιλιετοὺς πλατάνου, καὶ ὅτι ἀποθνήσκουσι πολλοὶ κᾶτοιχοι ἐκ τοῦ πλησίον τῆς φωλεᾶς τοῦ ἡτ-

¹ Νέα Ἑλλὰς ἀρ. 35.—Βλ. καὶ B. Schmidt, Griech. Märchen, Sagen usw. Lpz. 1877. σ. 144—145.

² Passow, ἀρ. 257 σ. 191.—Ἐν ἄλλοις ᾠδαῖς ἀντὶ στοιχειῶν, ἀναφέρονται θερίε· (αὐτ. ἀρ. 3 σ. 6.—Ἀραβαντινοῦ, Συλλ. δημο. ᾠδμ. Ἀθ. 1880 ἀρ. 32 σ. 28.)

³ Περὶ τῶν Στοιχειῶν ἐν γένει διαλαμβάνομεν ἐκτενῶς ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ τῆς ἡμετέρας Νεοελληνικῆς μυθολογίας.

⁴ Schmidt, Volksl. I. σ. 189.

τηθέντος χωρίου.¹ Ὅμοια παράδοσις ὑπάρχει καὶ ἐν Μάνη (ἐν Δήμῳ Καρδαμύλης), διάφορος κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι ἀντὶ Στοιχειῶν ἀναφέρονται Νεράιδες. Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην αἱ Νεράιδες διακροῦνται εἰς *Βουνήσλαις* (πρὸλ. τὰς ὄρεάς τας Νύμφας τῶν ἀρχαίων) καὶ εἰς *θαλασσιναῖς* (πρὸλ. τὰς Νηρηίδας). Αἱ Βουνήσλαις τρέφουσιν ἀδιάλλακτον πρὸς τὰς θαλασσιναῖς μῆσος, ἐκάστην δ' ἐσπέραν Σαββάτου (*Σαββατόβραδο*) κατέρχονται τῶν ὁρέων, αἱ δὲ θαλασσιναὶ ἀναδύουσι τῆς θαλάσσης, καὶ συγκροτοῦσι μάχην κατ' ἀλλήλων· ἂν ἡ ἐκδοσις τῆς μάχης ἀποβῇ ὑπὲρ τῶν Βουνήσιων, εὐεργετοῦσιν αὐταὶ παντοιοτρόπως, ὅντινα ὀρεῖνόν ἀπαντήσωσι καὶ ὁδὸν ἐπιστρέφουσιν· τοῦναντίον δὲ κακοποιοῦσι τὰ μέγιστα τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς παρὰ τὴν θάλασσαν οἰκοῦντας οὓς κακὴ μοῖρα ἤθελε ρίψει εἰς τὸν δρόμον των· τὰ αὐτὰ πράττουσι νικῶσαι καὶ αἱ θαλασσιναὶ, εὐεργετοῦσαι μὲν τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς ἐπιθαλακτίους, κακοποιοῦσαι δὲ τοὺς ὀρεινοὺς.

Ὡς ἐν τῇ παραδόσει ταῦται Νεράιδες καταλαμβάνουσι τὴν θέσιν τῶν Στοιχειῶν, ἐν ἑτέροις ταῦτα ἀντικαθιστῶσι Δράκοντες, οἵτινες ἐν τοῖς δημώδεσι μύθοις οὐχὶ σπανίως συγχέονται πρὸς τὰ Στοιχειά. Ἐπὶ τοῦ Ζαγορικοῦ ὄρους ὑπάρχουσι πολλαὶ λίμναι, ὧν ἡ μέγιστη καλεῖται *Δρακολίμνη*. Ὁ Δράκος ταύτης πολεμεῖ καθ' ἑτέρου τῆς κάτω λίμνης,² ἐκσφενδονίζουσι δὲ κατ' ἀλλήλων βράχους ὑπερμεγέθεις, καὶ σύμπασα ἡ περὶ χώρα σείεται ἐκ τῆς τρομερᾶς πάλης.³

Ὁ ἀρχαῖος πυρὴν εὕρηται καὶ ἐν ἄλλοις μύθοις περὶ ἀγώνων φανταστικῶν ὄντων, περὶ συγκρούσεων ψυχῶν τεθνεώτων ἐν τῷ αἵρι ἢ πλησίον τῶν τάφων των, ἀλλ' οὕτως ἡλλοιωμένος καὶ συγκεκριασμένος μετ' ἄλλων ἀσχετῶν ὅλως τούτοις μυθολογικῶν στοιχείων, ὥστε ἀκαιρὸν θὰ ᾔτο νὰ διαλάβωμεν περὶ τούτων ἐνταῦθα. Ἀρκούμεθα δὲ ν' ἀναφέρωμεν μόνον, ὅτι ὁ περὶ πάλης Στοιχειῶν μῦθος, βαθμηδὸν τροποποιούμενος, κατήντησε νὰ μεταπέσῃ ἐπὶ τέλους εἰς δεισιδαιμονίαν, καθ' ἣν ἡ ἔρις ὄνων προμηνύει βροχὴν. «Ὅταν δύο γαιδάροι μαλλιώνουν θὰ βρέξῃ.» «Ἐνεκα τούτου πολλάκις, βλέποντες ἐρίζοντας ἐπὶ γελοῖαις ἀφορμαῖς δύο ἄνδρας, ἀναφωναῖσι «θὰ βρέξῃ!» ὑερίζαντες πλαγίως αὐτοὺς, καὶ χλευαστικῶς ὑπονοοῦντες ὅτι ἡ ἔρις αὐτῶν, ὡς ἡ τῶν ὄνων, εἶναι προάγγελμα βροχῆς.

Ἡ περὶ πάλης μυθολογικὴ παράστασις ἀπαντᾷ ἐν τοῖς μετεωρολογικοῖς μύθοις πολλῶν λαῶν. Τοιαύτη ἡ ἔννοια τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν μύθων περὶ

¹ Passow, Carm. popul. σ. 634 (Index verb. λ. στοιχεῖον).

² Λαμπρίδου, Ζαγοριακά σ. 13—14.

³ Χασιώτης ἐν Χρυσάλλιδι τ. Δ', σ. 19. — Οὐχὶ ἀσχετον ταῖς τοιοῦτοις μύθοις εἰκάζομεν ὅτι εἶναι καὶ τὸ ἐπόμενον χωρίον τῆς Ἑσθῆρ, ἀποκρῶφου βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· «καὶ ταῦτο ἦν αὐτοῦ τὸ ἐνύπνιον· καὶ ἰδοὺ φωνὴ καὶ κραυγὴ βορύδου, βρονταὶ καὶ σεισμός, τάραχος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἰδοὺ δύο δράκοντες, καὶ προσήλθον ἀμφότεροι παλαίειν. Καὶ ἐγένετο αὐτῶν φωνὴ καὶ ἐταράσσετο πάντα ἀπὸ τῆς κραυγῆς τῆς φωνῆς ταύτης.» (Ἑσθῆρ, Δ', 5—7. — Libri apocryphi V. T. ed Fritzsche σ. 31).

της ἐριδος τῶν Λαπιθῶν πρὸς τοὺς Κενταύρους, οἵτινες κατὰ τὰς πειστικὰς τάτας τῶν νεωτέρων ἐρμηνειῶν εἰσὶ προσωποποιήσεις τῶν ἀνέμων καὶ τῶν καταιγίδων.¹—Κατὰ τὰς δοξασίας τῶν Ῥώσων χωρικῶν τὰς ἀπὸ τῶν θυελλῶν καταστροφὰς προξενοῦσιν οἱ Ljeschi (Στοιχεῖα τῶν δασῶν), οἵτινες παλαίοντες ἐκσφενδονίζουσι κατ' ἀλλήλων βράχους καὶ κορμούς δένδρων.² Ἐν Βεστρολίᾳ οἱ χωρικοὶ λέγουσιν ἐπὶ καταιγίδων, «use Herrgott Kistl».³ Παρὰ τὸ Althunglau τῆς Βοημίας, ἐπὶ σφοδρᾷ καταιγίδος καὶ ἀντιπνοῆς ἀνέμων λέγουσιν ὅτι οἱ πονηροὶ ἄγγελοι παλαίουσι πρὸς ἀλλήλους· παρὰ δὲ τὸ Auszig πιστεύουσιν ἐπίσης, ὅτι ἡ χάλαζα προέρχεται ἐκ τῶν θυμμάτων μυλίων λίθων, οἵτινες σφενδονίζονται ὑπὸ πονηρῶν πνευμάτων ἐριζόντων ἐν τῷ ἀέρι, καὶ συγκρουόμενοι ἀλλήλοις κατασυντρίβονται εἰς μυρία θρύμματα.⁴ Τέλος ἡμιᾶγριοί τινες λαοὶ δοξάζουσιν, ὅτι αἱ ἀστραπαὶ καὶ αἱ βρονταὶ προέρχονται ἐκ τῆς συμπλοκῆς πτηνῶν ἐν τῷ ἀέρι.⁵

Ἐν τινι παρὶφ παραμυθίῳ τῆς ἀνεκδότου συλλογῆς μου, (γραφέντι παρὰ τοῦ κ. Ζακνῆ Κρίσπι), ὁ ἥρως Κοντογιαννάκης ὁ Σπιθαλιόντας πορευόμενος πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ροπαλίου του, βλέπει εἰς ἓν μέρος «ἓνα δράκον πελώριον, καὶ ἦτανε ἔς τὴν ἀκρογιαλιά, εἶχε τὰ χέρια του μέσ' ἔς τὸ ἑγιαλὸν, ἐτάραξε τὴ θάλασσαν καὶ ἔκανε τρικυμίας ἔς τὸν κόσμον.» Ὁ ἀδελφὸς ταύτου, δράκος φοβερώτερος, διαμένων εἰς μέρος ἀπέχον δρόμον ἐνός ἔτους ἀξερρίζων τοσοῦ ποταμοὶ καὶ τσὴ λίμναις·» ἕτερος δὲ ἀδελφός, ἐξ ἑκτου μακρὰν οἰκῶν ἀέπλωνε τὰ βουνά, τὰ ἔβαζε ἀπάνω ἔς τὸ ἓνα τὸ ἄλλο, τὰ σκοντροῦσε καὶ ἄλλα τέτοια πράγματα» ὡς ὁ Ὠτὸς καὶ ὁ Ἐφιάλτης παρ' Ὀμήρῳ, οἱ τὴν Ὀσσαν ἐπὶ τοῦ Πηλίου ἐπισωρεύοντες. — Ἄν ταῦτα εἴπω ὅπως μονήρη, ἢ τούναντίον σχετίζονται ἄλλοις, ἀγνώστοις ἡμῖν μύθοις τοῦ λαοῦ, δὲν ἔδυνάμεν νὰ ἐξιχνιάσωμεν.

VI. ΑΝΕΜΟΙ.

Ὀνομασίαι ἀνέμων.—Πρωτοποποιήσεις ἀνέμων.—Ἐπιθέσεις αὐτῶν.—Ἀνθρωποφάγοι.—Μάννα ἀνέμων.—Ἀρρενες καὶ θήλειοι ἀνεμοί.—Ἐρωτήσεις.—Ἀνεμοὶ προξενούντες βροχὴν καὶ χάλαζαν.—Ὁ κύρ Βοριᾶς.—Νάτος.—Καταιδατός.Πτέρυγες ἀνέμων.

Οἱ ἀνεμοὶ καλοῦνται νῦν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀδικαίως. Ἀνεμοί, Καιροί, Ἀέρηδες·⁶ οἱ ὅκτω δὲ κυριώτεροι⁷ καλοῦνται ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ἰδίᾳ διὰ

¹ Βλ. ἐν ἐκτάσει Mannhardt, Wald-u. Feldkulte. τ. II. σ. 96 κ.

² Αὐτ. I. σ. 139.

³ Wolf, Beiträge z. deutsch. Mythol. I, 63.

⁴ Grohmann, Aberglauben aus Böhmen σ. 93. ἀρ. 183. 184.

⁵ Bastian, Die Rechtsverhältnisse σ. 260 σημ.

⁶ Ἀέρηδες καλεῖται ἐν Ἀθήναις τὸ ὡρολόγιον τοῦ Κυροῦ, ἐν ᾧ τὰνάγλυφα τῶν ἀνέμων.—Ἡ δὲ λέξις ἀέρας εἶναι μᾶλλον εὐχρηστος τῆς λέξεως ἀνέμου ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης.

⁷ Οἱ γὰρ ὅκτω ἀνεμοὶ ἐν χρητικῇ δημοτικῇ ᾠσμαι (Jehannarski, Ἄσπ. Κρητ. ἀρ. 60 σ. 84).

τῶν ἰταλικῶν αὐτῶν ὀνομάτων, ἀπὸ τῶν χρόνων ἴσως, καθ' οὓς ῥῆξαντο ἐπικρατοῦντες τοῦ Αἰγαίου οἱ Ἑνετοί.¹ Τὸ παλαιότατον παράδειγμα τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἐλληνικῶν δι' ἰταλικῶν λέξεων εἶναι πιθανῶς ἐπιγραφή τις ἐπὶ εἰκόνας τῶν τεσσάρων κυρίων ἀνέμων ἐν πύλῃ τῆς ἐν Ἀθῶνι μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ἣτις ἀναγράφει ὡς ἐξῆς τὰ ὀνόματα τούτων· «Ζέφυρος, Βορέας, Πουνέντις, Νότος.»² Ἐν τινι Ἑλληνικῷ χειρογράφῳ ἀστρολογικῆς ὕλης, γραφέντι κατὰ τὴν ΙΕ' ἢ ΙΣ' ἑκατονταετηρίδα, ἐκτὸς τοῦ Νότου, οἱ λοιποὶ ἀνεμοὶ ἀναφέρονται ἰταλιστί. «Λεβάντες, σωρόκος, νοτία, γαρμπής, πουνέντες, μαίστρος, τραμουντάνα, γρέος.»³ Ἐνθα ἡ ὀνομασία τοῦ νότου ἐλήφθη ἐπίσης ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ, διότι καὶ ἰταλιστί ὁ ἀνεμος οὗτος καλεῖται ἐνίοτε *noto*.

Παρὰ δὲ τοῖς μὴ ναυτικοῖς εἰσὶν ἔτι εὐχρηστα ἐλληνικὰ τῶν ἀνέμων ὀνόματα, ἰδίως δὲ τὰ τοῦ Βορῆα καὶ τοῦ Νότου (*Νότος*, *Νοτιάς*, ἀρσ. *Νοτιά*, *Νοθιά* θηλ.), ἅτινα ὑπεριχύσαντα ἀκούονται συχνότερον τῶν ἰταλικῶν τραμουντάνας καὶ ὠστρίας· σπανιώτερον δὲ λέγεται καὶ ὁ Λεβάντης Ἀνατολικός, ὡς ἐν τῷ δημοτικῷ ᾄσματι,

Ἄρχετ' ὁ Νότος τὸ νερὸ, καὶ ὁ κ' ὁ Βορῆς τὸ χιόνι,
καὶ ὁ σκύλος Ἀνατολικὸς ῥήχνηι τὸ κουκοσάλι.⁴

Ἐπίσης καλοῦσι *Alban* (λίβας, ἐκ τοῦ λίψ-λιβός) κυρίως τὸν ἐκ Αἰδύης πνέοντα καυστικώτατον ἐκείνον ἀνεμον, ὅστις ἐν Ἀφρικῇ καλεῖται Σαρμούν, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰταλῶν *sirocco*. Ἄτερα ἐλληνικὰ ὀνόματα ἀνέμων εἶναι ὁ Ἰμάτης,⁵ ἡ μετὰ μεσημβρίαν ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ξηρὰν πνέουσα αὖρα. Καταιβατός (πρὸλ. καταιβάτης), ὁ ἐκ τοῦ Παρνασοῦ πνέων ἀνεμος,

4 Οὐχὶ ἐκτὸς τοῦ προκειμένου θεωροῦμεν τὴν καταγραφὴν ἐνταῦθα τῶν παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἐν χρήσει ξενικῶν ὀνομάτων τῶν ἀνέμων. α'.) Κύριοι ἀνεμοί: 1) Τραμουντάνα, τραμουντάνα, τρεμουντάνα (ἰταλ. *tramoniana*, βορρᾶς). 2) Λεβάντες, λεβάντης, λεβαντίνι (*levantie*, ἀπηλιώτης, ἀνατολικός). 3) Νότος, ὠστρία (*noto*, *austro*). 4) Πονέντες, πονέντης, πουνέντις (*ponentie*, ζέφυρος, δυτικός). β'.) ὑποδιαίρεσεις: 1) γραῖκος, γραῖγος, γραῖος (*greco*, καϊκίας, βορειοανατολικός). 2) Σιρόκος, σωρόκος (*sirocco*, εὖρος, νοτιοανατολικός). 3) γαρμπής, γαρμπής (*garbino*, λίψ, νοτιοδυτικός). 4) μαίστρος, μαίστρος, μαίστραλάκι (*maestrale*, Σκίρων, βορειοδυτικός). — γ'.) Εἰδικωτέραι ὑποδιαίρεσεις: 1) Γραιγοτρεμουντάνα (ΒΒΔ). 2) γραικολεβάντε (ΑΒΔ). 3) Σιρόκο λεβάντε (ΑΝΔ). 4) ὠστρία σιρόκο (ΝΝΔ). 5) ὠστρία γαρμπή (ΝΝΔ). 6) πονέντε γαρμπή (ΑΝΔ). 7) Πονέντε μαίστρο (ΑΒΔ). 8) μαίστρο τραμουντάνα (ΒΒΔ).

2 Didron, Manuel d' iconographie chrétienne grecque et latine 1845 σ. 170. — Ὁ Didron παραλείπει νὰ σημειώσῃ τι περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγράφη ἡ εἰκὼν αὕτη, ἴσως ὅμως δὲν εἶναι μεταγενεστέρα τῆς ΙΕ'. ἑκατονταετηρίδος — Σημειωτέα καὶ ἡ παρανόησις τῆς λέξεως Πουνέντης (ἀνατολικὸς ἀνεμος ἀντὶ δυτικοῦ), ὑπεμφαίνουσα ὅτι οἱ ἐν Ἀθῶνι δὲν εἶχαν ἔτι προσοικειωθῇ πρὸς τὰ ξενικὰ ὀνόματα τῶν ἀνέμων.

3 Κώδης 93 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Ἐρλάγγῃ Πανεπιστημίου (φ. 13α).

4 Jeannarakis ἀρ. 279 σ. 216.

5 Ἐκ τοῦ ἐμδατεύω, ἐμβάτης, ἡ λέξις οὐχ εὖρηται ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

ἐν Ἀραχωΐῃ καὶ τοῖς πέριξ, ¹ Θρακίᾳς, βορειοβορειοανατολικός, ὁ ἐκ τῆς Θράκης πνέων, ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Θρασκίας, ὁ Μέγας (ἐν ἐπαρχίᾳ Λεβαδείας²) κλπ. Ἐν γένει δὲ συχνότατα ὁ ἄνεμος ὀνομάζεται ἀπὸ τοῦ τόπου ὁπόθεν πνέει, καὶ τὰ τοιαῦτα ὀνόματά εἰσι πολυάριθμα, ποικίλλοντα κατὰ τὰ διάφορα χωρία ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον Φοικικίας, Σκέρων κλπ.

Περὶ τοῦ ἀνέμου λέγουσι συνέθως ὅτι φυσᾷ (πνεῖ, ἐπιπνεῖ), εἰσὶν ὅμως ἐν χρήσει καὶ φράσεις ἐνέχουσαι ἀρχικῶς μυθολογικὴν τινα ἔνοιαν ὥς, *μουγκρίζει ὁ ἄνεμος*· ³ *βογκάει* (στενάζει), ⁴ *σηκώθη* ⁵, *ἔπесεν ὁ ἀέρας*, *παίρνει ὁ καιρὸς τὰ σύγνεφα*· ⁶ κλπ.

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφέρεται ὅτι, γενομένης ποτὲ τρικυμίας, ὁ Ἰησοῦς ἀγερθεὶς ἐπιτίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;· ⁷ Τοιαῦτα ἀποτροφαὶ πρὸς τοὺς ἀνέμους, ὑπεμφαίνουσαι προσωποποιήσιν τούτων, ἀπαντῶσι συχνότατα ἐν τῇ δημώδει ποιήσει. Ἐν τινὶ βαρυκαλήματι ἡ μήτηρ κελεύει τοὺς ἀνέμους νὰ παύσωνται πνέοντες. «Καὶ σεῖς, ἄνεμοι, σιγᾶτε.» ⁸ Ἡ αὐτὴ ἐπιτίμησις ἀναφέρεται ἐν γαμηλίῳ τινὶ ᾄσματι, ψαλλομένῳ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν χορῶν, τοῦ περὶ τὴν νύμφην καὶ τοῦ περὶ τὸν γαμβρὸν

Πάψατε, ἀέρες, πάψατε, ποῦ φέρνουνε τὴ νύμφην. ⁹

Ἐν ἑτέρῳ γαμηλίῳ θεσσαλικῷ ᾄσματι ἰεράξ ὑποτίθεται ὁ προσκαλὼν τοὺς ἀνέμους νὰ σιγήσωσι χάριν τοῦ γάμου.

Ἀπὸ τὰ τρίκορφα βουνὰ

γεράκι ἔσυρε λαλιά.

— «Πάψετ' ἀέρες πάψατε,

ἀπόψε κι' ἄλλη μιὰ βραδεὶά κτλ.» ¹⁰

¹ Ὁ λαὸς λέγει «τὰ βουνὰ καταιβάτουν (ἢ, χύνουν) τὸν ἀέρα.» ἐπὶ σφοδρῷ ἀνέμῳ.

² Μέγας ἄνεμος ἔλέγαντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ χαλεπός. «Ζέφυρος μέγας» (Ὀδυσσ. Ξ, 458).

³ Βλ. καὶ Passow ἀρ. 29.—Περὶ ὁμοίων φράσεων ἄλλων ἑθνῶν, πρὸς δὲ περὶ τῆς μυθολογικῆς παραστάσεως τοῦ ἀνέμου ὡς θηρίου μυχωμένου βλ. Schwartz, *Naturan.* II. σ. 54. 67 κε. πρὸλ. καὶ 59 κε.

⁴ «Καὶ ὁ Βοριάς ἐφούσκωσε, βαρὺν φυσᾷ, βογκάει» (Ἰατρίδ., Συλλογὴ δημοτ. ᾄσμ. σ. 19.) — Πρὸλ. Schwartz, *Naturan.* II. σ. 70 (Wind Stöhnt.)

⁵ Βλ. Ὀδ. 176· «ὄρτο οὖρος.» — Ἰλ. Ψ, 212 «ὄρειόντε (Βορέας καὶ Ζέφυρος)» — «ἐνδρυσαν ἄελλαι.» (Κοῖντ. Σμυρν., ΙΔ', 251).

⁶ «Πάρε, καιρὲ, τὰ σύγνεφα, καὶ σὺ, Βοριά, τὰ λόγια, Κι' ἀμέτε τα τῆς μάννας μου νὰ λήη μοιρολόγια.» (Πανδώρα τ. IB' σ. 522). — Πρὸλ. Ἰλ. ψ. 214 «νέφεα κλονέοντες (Βορέας καὶ Ζέφυρος)» «Βορέου νέφεα κλονέοντος» (Ἡσιόδ., Εργ. 553). «νέφος... πνοιῇσιν ἐλαυνόμενον Βορέας.» (Κοῖντ. Σμυρν., II, 46—47.) «νέφη... ἐλαυνόμενα προτέρως ἢ νότιστο εἶη, ἢ ὁ θρηκὸς Βορέας.» (Θεοκριτ., ΚΕ, 89 κε). — Schwartz, *Nat.* II. σ. 56—57.

⁷ Ματθ. Η', 26. 27.—Μαρκ. Δ', 39. 41.—Λουκ., Η', 24. 25.

⁸ Βύρων τ. Β'. σ. 189.

⁹ Λελέκ., σ. 144.

¹⁰ Fauriel, II. σ. 236 — Sanders, *Volksl. Neugr.* σ. 104. 105. — Μανούσου, Τραγούδια ἑθνικά Β' σ. 100—101.—Passow, σ. 457.—Wachsmuth, *des alte Griech. im neuen* σ. 88.—Tomaseo, *Canti popol.* III. σ. 92.

Ὁμοιότατον τῷ τελευταίῳ τούτῳ ᾠσμάτι εἶναι καὶ τι φιννικόν, ¹ ἡ γνώμη ὁμῶς ἐπιφανέως μυθολόγου, ὅτι τὸ ἐνταῦθα ἀναφερόμενον γεράκι κεκτῆται σπουδαίαν μυθολογικὴν σημασίαν, σχετιζόμενον ταῖς παραστάσεσι τοῦ ἀνέμου ὡς ἱέρακος ἢ ἀετοῦ, ² ἢ ἀπλῶς ὡς πτερωτοῦ, φαίνεται ἡμῖν οὐχὶ λίαν βέβαιος. Ἐκ μόνου τοῦ προκειμένου ᾠσματος τοῦλάχιστον οὐδὲν τοιοῦτο δύναται νὰ ὑπονοηθῇ, διότι συχνάκις ἐν ταῖς ἡμετέροις δημοτικοῖς ᾠσμασι ὑποτίθενται πτηνὰ ὁμιλοῦντα ἢ ἐνεργοῦντα, καὶ ταῦτα μὴ προσυπαρχούσης βαθείας τινὸς μυθολογικῆς ἐννοίας.

Ἀνωτέρω ³ εἶδόμεν ὅτι οἱ ἄνεμοι Βορρᾶς καὶ Νότος, προσωποποιούμενοι, ἀπεργάζονται, κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν κατοίκων τῆς Παρνασίδος, τὴν βροχὴν καὶ τὴν χάλαζαν. Κατὰ δὲ τὸ κρητικὸν ᾠσμα οὗ παρέθεμεν δύο στίχους (σ. 671) ὁ Νότος φέρει τὴν βροχὴν, ὁ κὺρ Βορρᾶς χιόνα καὶ ὁ σκύλος Ἀνατολικὸς χάλαζαν. Προσωποποιήσεις πάντων τῶν ἀνέμων, ζώντων ὡς ἐν οἰκογενεῖᾳ, ἀναφέρονται ἐν δημῳδῶσι παραμυθίαις. Ἐν τῇ «Ντόνα Κλίνᾳ», παραμυθίᾳ θηραϊκῇ τῆς ἀνεκδότου συλλογῆς τοῦ κ. Ν. Παταλά ⁴ ὁ ἥρωας τρέχων πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐξωτικῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀφικνεῖται ἐπὶ τέλους εἰς τὴν κατοικίαν τῶν Ἀνέμων, ἐνθα εὖρων τὴν γραῖαν μητέρα αὐτῶν ἔρωτᾷ, ἂν εἰξεύρῃ ποῦ εὐρίσκεται ἡ σύζυγός του. Ἡ δὲ μήτηρ τῶν ἀνέμων τῷ ἀποκρίνεται «πῶς, αὐτὴ τῇ βασίλισσᾳ μὴδ' ὁ παπποῦς μου, μὴδ' ἡ λαλὰ μου δὲν τῇ ἔξει, ὅχι ἐγὼ· πρὸς ἔχω δώδεκα παιδιὰ, θηλυκὰ καὶ ἄρσενικὰ, καὶ εἶναι οἱ καιροὶ, καὶ περιμένω νὰ ῥθουνε τώρα νὰ φᾶνε καὶ νὰ τσ' ἄρωτήξω, ἴσως αὐτοὶ ποῦ νὰ κοσμογυρισμένοι καὶ ἔξερουνε. Μονάχα, παιδί μου, ποῦ θὰ σε κρύψω;» Σκεπάζεται μὲ τὴν καπὸτα του, (ἥτις καὶ θίστη ἀοράτους τοὺς φέροντας) — «Μὲ βλέπεις;» Λέει, — «Ὅχι.» Ἐρχεται ἡ θυγατέρα της ἡ Νοθιά. Τσῆ ἔχει ἑτοιμὰ φαεῖ, καθίζει, τρώει, πίνει ξεκουράζεται τὴν ἄρωτᾷ, τίποτε. Ἦρθανε ὅλοις ἡ θηλυκαὶς, Τραμουντάνα . . . καὶ δὲν ἤξερανε πρᾶμμα. Ἦρθανε καὶ οἱ ἄρσενικοί, τίποτε· Ἦρθε κ' ὁ Βορρᾶς, τίποτα· Ἦρθε κ' ὁ Σορόκκος ποῦ τσῆ λειπε τρία χρόνια·» λέει, — «Ἦχι, μητέρα, ἀνθρώπινὸν κρέας;» Λέει, — Καὶ δὲν ἔξερεις παιδί μου, πῶς δὲν ἔρχεται κἀνείς;» Τρώει, πίνει, ἐκεῖ ποῦ ἤξεκουράζοντα, ἢ πᾶει αὐτὴ μὲ τὰ χάδια. — «Ἀπὸ τῆ λαλὰ σου, παιδί μου, ἤκουσα γιὰ μίαν βασίλισσα, ποῦ τῆνε λένε Ντόνα Κλίνᾳ, νὰ μοῦ πῆς, τῆνε ἔξης σύ;» — «ὦ! λέει, μητέρα μου, τί θέλεις νὰ ἔξης; ποῦ ἐγὼ τῆνε μισῶ. Ἀπὸ κεῖ ἔρχομαι.» Μετὰ πολλὰς δὲ παρακλήσεις, ὁ Σορόκκος ἀναδέχεται νὰ φέρῃ ἐκεῖ τὸν ἥρωα τοῦ παραμυθίου, ὅστις προπορεύεται τοῦ ἀνέμου,

¹ Βλ. Grimm, D. Myth. σ. 601 (528 δ' ἔκδ.)

² Grimm, αἰτ. σ. 526—523 (δ' ἔκδ.)

³ Βλ. ἀνωτ. σ. 602.

⁴ Ἡ συλλογὴ αὕτη εὑρεταὶ παρὰ τῇ ἐπιτροπῇ τῶν Νεοελληνικῶν ἀναλίκτων τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσῶς.

τῇ βοήθειᾳ ὑποδημάτων μαγικῶν.—Καί τοι ἀμφίβολον, ὅτι τὰ ἐν τῷ παραμυθίῳ τούτῳ ἀναφερόμενα περὶ τῶν Ἀνέμων εἶναι γνήσια ἑλληνικὰ, ἐπειδὴ ὁμοίотата ἐπεισόδια ἀπαντῶσι καὶ ἐν παραμυθίαις ἄλλων λαῶν¹ οὐχ ἥττον ἄξια παρατηρήσεως εἰσὶ τὰ ἐν αὐτῷ μυθολογούμενα, ἰδιαίτερα δὲ τὰ ἐν τῷ ἑλληνικῷ μόνον ἀναφερόμενα. Κοινὸν μεταξὺ ἀλλήλων τὰ τε εὐρωπαϊκὰ τεῦτα καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔχουσι τὸ ἀνθρωποφόνον τῶν Ἀνέμων, παρισταμένων ἀπακλλάκτως, ὡς ἐν ἄλλοις παραμυθίαις οἱ Γίγαντες, οἱ Δράκοντες, ὁ Ἥλιος, αἱ Λάμραι κλπ. Ὁ Σαρδάκος εἰσερχόμενος ὁσφραίνεται ὁσμὴν ἀνθρωπίνου κρέατος, καὶ μόλις διὰ τῶν θωπειῶν τῆς μητρὸς πείθεται νὰ μὴ καταβροχθίσῃ τὸν ὑπὸ ταύτης ἀποκρυβέντα ἄνθρωπον, καὶ νὰ παύσῃ αὐτῷ τὴν συνδρομήν του.² Ἐπίσης ἐν πᾶσι τοῖς παραμυθίοις τούτοις, ἀναφέρεται μήτηρ ἀνέμων, ἐν τῷ ἑλληνικῷ μάλιστα καὶ πάππος καὶ μάμμη. Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἐμυθολόγουν ὅτι οἱ τέσσαρες κύριοι ἄνεμοι μητέρα εἶχον τὴν Ἥδω, γεννήσασαν αὐτοὺς ἐκ τοῦ Ἀστράϊου,³ οἱ δὲ σφοδροὶ καὶ καταστρεπτικοί, οὓς ἐπροσωποποιοῦν, ἀποκαλοῦντες Ἀρπυιαί, τὴν Ὠκεανίδαν Ἡλέκτρην καὶ πατέρα τὸν Θούριον.⁴ Κατὰ δὲ τὸν Ρίγ Βέδαν μήτηρ τῶν Ἀνέμων (Μαρούτ) ἦν ἡ Νεφέλη ἢ Ἀγελὰς (Pricni).⁵ — Τὸ ἑλληνικὸν παραμύθιον, διαφέρει κατὰ τοῦτο τῶν εὐρωπαϊκῶν, ἀναφέρει πολλοὺς Ἀνέμους καὶ οὐχὶ ἓνα· μάλιστα διαίρει τούτους εἰς ἄρρενας καὶ θήλεις, κατὰ τὰ

1 Κατὰ τι ῥωμουνικὸν παραμύθιον τῆς Τρассυλθανίας, θέλων νὰ εὕρῃ τις τὴν Ρουσσουλίαν, ἐρωτᾷ τὴν ἀγίαν Κυριακὴν· αὕτη προσκαλεῖ τὰς μελίσσας αὐτῆς (ἡμίρας;)· ἐκ τῶν τριάκοντα αἱ εἴκοσι καὶ ἑννέα οὐδὲν ἐγίνωσκον· μετ' οὗ πολὺ ὅμως φθάνει ἡ τριακοστή, ἐρχομένη ἐκ τῆς κατοικίας τῆς Ρουσσουλίας, ὅπου καὶ ὁδηγεῖ τὸν ζητοῦντα. (Ausland 1856 σ. 500).—Ἐν παραμυθίῳ τῆς Σιλεσίας ἀναφέρεται, ὅτι εἷς ζητῶν τὴν εἰς περιστῆραν μεταμορφωθείσαν ἀδελφὴν του, ὁδοιπορεῖ καὶ φθάνει ἐπὶ τέλους εἰς τινὰ κατοικίαν, ὅπου ὑποδέχεται αὐτὸν ἡ μήτηρ τοῦ Ἀνέμου, ἔρχεται κατόπιν ὁ Ἄνεμος, θέλει νὰ φοβίσῃ τὸν ξένον, ἡ μήτηρ κατευνάζει αὐτόν. Ἀλλ' οὐδὲν δύναται ὁ Ἄνεμος, ὁ δ' ἀδελφὸς μόνον ἐκ τῆς ὑπὸ τούτου ὑποδειχθείσης κατοικίας τοῦ Ἥλιου ὁδηγεῖται δεόντως περὶ ἀνευρέσεως τῆς ἀδελφῆς (Zeitschrift f. deutsche myth. u. sittenk. I. σ. 311 κε).—Ἐν ἑτέρῳ ἑντικῷ, γυνὴ ἀναζητοῦσα τὸν σύζυγόν της μεταβαίνει εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Ἑσπέρου, ὑπὸ τούτου δὲ παρακέμπεται εἰς τὸν Ἥλιον καὶ ὑπὸ τούτου εἰς τὸν τὰ πάντα εἰδῶτα Ἄνεμον. Ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ Ἀνέμου, κρύπτεται κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ὅπως μὴ οὗτος τὴν φάγῃ καὶ εἶτα πληροφορεῖται ἐπακρίτως περὶ τοῦ μέρους, ἐν ᾧ εὗρίσκετο ὁ σύζυγος. (Jahrbuch. f. roman. u. engl. Liter. τ. VII σ. 251—252). Ὅμοια εἶναι καὶ γερμανικὰ παραμύθια (Kuhn. u. Schwartz, Maerk. Sagen. σ. 282 κε. Ἄνεμος, Ἥλιος καὶ Σελήνη.—Πρβλ. Grimm, Kindermaerchen εἰς ἀρ. 88 καὶ 127).—Πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα παραμύθια δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς κύκλον εὐρύτερον, ἐν ᾧ ἐρωτήσεις πρὸς τὸν Ἥλιον, τὴν Σελήνην, τὰ Ἄστρα, τοὺς Ἀνέμους κλπ.

2 Περὶ τῆς ἀδελφείας τῶν ἀνέμων βλ. Grimm, D. M. σ. 602 — Schwartz, Heutiger Volksgl. σ. 27.—Ὁ Ἀΐολος μετὰ τῶν τέκνων του παρίσταται ἐν Ὀδυσσεΐᾳ (Κ.) εὐωχούμενος διαρκῶς· οἱ Ἄνεμοι δαίνυνται εἰλαπίνην παρὰ τῷ Ζεφύρῳ ἐν Ἰλιάδι (Ψ, 201).

3 Ἡσιόδ., Θεογον. 378 κε. «Ἀργίστην, Ζέφυρον, Βορέην τ' αἰψήροκέλευθον καὶ Νότον.» Ἰσως ὅμως Ἀργίστης εἶναι ἐπίθετον τοῦ Ζεφύρου (ἀργίστην Ζέφυρον) καὶ οὐχὶ ὁ ἄνεμος εὖρος.

4 Πισιδ., Θεογ. 265 κε.

5 Rig—Yeda, Ἰγν. 37, 9 καὶ ἀλλ. μεταφρ. Benfey ἐν Orient. u. Occident τ. I σ. 388.

γένος τῶν ὀνομάτων αὐτῶν· παρὰ τὴν ἰταλικὴν Τραμοντάνα, ἀναφέρεται καὶ ὁ ἑλληνικὸς Βορρᾶς, ὁ δὲ Νότος μεταβάλλεται εἰς κόρην Νοθιά.¹ Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μυθολογίαν ἐκτὸς τῶν ἀρρένων, ὑπῆρχον καὶ θήλειαι, προσωποποιήσεις τῶν μαλακῶν αὐρῶν, αἵται, θυῖται, αυγαε, οὐχὶ σπανίως ἀναφερόμεναι ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ ἀπειλῶνιζόμεναι ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς τέχνης, ὡς γυναῖκες, ἔχουσαι ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν δίκην ἱστίου κολπουμένην ἐσθῆτα ἢ πέπλον.² Ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ (Κ.) ἀναφέρονται ἐξ υἱοῦ καὶ ἐξ θυγατέρες τοῦ ταμίου τῶν Ἀνέμων Αἰόλου, σφόδρα ὁμοίως ἀμφιβάλλεται ἂν διὰ τούτων ἐννοοῦνται οἱ ἄνεμοι καὶ αἱ αὖραι.

Ἐκ τῶν ἀνέμων κυριώτατος θεωρεῖται ὁ Βορρᾶς, καὶ οὗτος προσωποποιεῖται καὶ συχνότερον τῶν λοιπῶν ἀναφέρεται ἐν τοῖς δημοτικαῖς ἰδίῳ ἄσμασιν. Ἐνίοτε μετὰ τοῦ Βορρᾶ ἀναφέρεται καὶ ὁ Νότος, ὁ καταχέων βροχὴν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ἐκεῖνος ρεμμονίζει τὸ χαλάζι. Τούτους ἀμφοτέρους ὑπελάμβανον καὶ οἱ ἀρχαῖοι, ὡς τοὺς κυριωτάτους τῶν ἀνέμων· «ἐπὶ τῶν πνευμάτων λέγεται τὰ μὲν βόρεια, τὰ δὲ νότια, τὰ δ' ἄλλα τούτων παρεκβάσεις,» κατὰ τὴν Ἀριστοτέλη.³ «Ἐἰσὶ δέ τινες, οἳ φασιν δύο τοὺς κυριωτάτους ἀνέμους, βορέαν καὶ νότον, τοὺς δὲ ἄλλους κατὰ μικρὰν ἑγκλισιν διαφέρειν.»⁴ Ἐν Ἰλιάδι ὁ Ἀχιλλεὺς εὖχεται ἐπικαλούμενος τοῦ Βορέου καὶ τοῦ Ζεφύρου καὶ ὑπισχνούμενος αὐτοῖς θυσίαν·⁵ ἐκ πάντων δὲ τῶν ἀνέμων μόνους τῷ Βορρᾶ καὶ τῷ Ζεφύρῳ ἀνήγειρον ἰδίᾳ βωμούς.⁶

Ὁ Πίνδαρος ἀπεκκαλεῖ τὸν Βορέαν βασιλέα ἀνέμων,⁷ ὁ δὲ καθ' ἡμέρας λαὸς Κῶν Βοριά.⁸ Ἐνίοτε οἱ ναυτικοὶ ἐπωνομάζουσιν αὐτὸν καὶ Γέρον· «Γέρο Βοριά ἀρμένιζε καὶ Νότο παλληκάρι» παραγγέλλει ναυτικῇ τις παροιμία. Οὕτω καὶ οἱ Φρεῖσιοι (Friese) ἐπωνομάζουσι τὸν βορειοδυτικὸν ἄνεμον Uald (γέροντα)⁹ καὶ old (γέροντα) ἐν γένει οἱ ναυτικοὶ τῆς Ἀρκτου, ὅποτεν ἀτάκτως πνέων ἐξαπατᾷ τοὺς ναυτιλλομένους.¹⁰

Ὁ Βοριάς νομίζεται ὀξύς καὶ ὀργίλος, πικρὸς¹¹, δεινῶς κολάζων τοὺς περιφρονοῦντας τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ψάλλεται τὸ

1 Οὕτω καὶ ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Ἑρμάγης «Νοτία» (βλ. σ. 670). Ἐν Πελοποννήσῳ νοτία καλεῖται ἡ ὄγκισια, ἣν ἐπιφέρει πνέων ὁ καὶρὸς Νοτιάς· (ἐκ τούτου καὶ ῥῆμα νοτίζω, νοτισμένος).

2 «Auræ velificantes sua veste.» Plin., 36, 29.—Πρὸς Stephani, Compte rendu. St. Petersb. 1852 σ. 11 κε. Ὁμοίως Αὔραι ἐποχούμεναι κόκκων (Gerhard, D. u. Forschungen 1858 τ. 119, 2· 120, 3) παρὰ Preller. Griech. Mythol. τ. I σ. 388 γ' ἐκδ.

3 Ἀριστοτέλ., Πολιτ. Δ', 3, 4.

4 Στράβ. 29.—βλ. καὶ Isid., Orig. 13, 11. «Ex omnibus autem ventis duo cardinales sunt: Septentrio et auster.»

5 Ἰλιάδ. Ψ', 195.

6 Maury, Hist. des religions de la Grèce τ. I. σ. 167. — Preller, Gr. Myth. I σ. 389 (Ναοὶ καὶ βωμοὶ τοῦ Βορέου ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸν Ἰλισθόν, ἐν Μεγάλῃ πόλει καὶ ἐν Θουρίοις).

7 Πίνδαρ., Πυθ. Δ' 181 (322).

8 Καὶ παρὰ Γερμανοῖς ἐνίοτε: «Herr Nord.» Holmbaum παρὰ Schwartz, Nat II σ. 77.

9 Mannhardt, Germ. Myth. σ. 443.

10 Schwartz, Naturan. II σ. 78.

11 «Φύσας βριά, πικρὸ Βοριά, γὰρ νάγριψ' ἡ λίμνη» (Ἀραβζντ., Δημ. ἄσμ. Ἠπειρ. σ. 11).

ἔσμα περὶ τοῦ Κύρ Βοριᾶ, τοῦ βυθίσαντος τὸ πλοῖον ὑπερόπτου πλοιάρχου Μίαν τῶν παρκλλαγῶν τοῦ ἔσματος τούτου, πελοποννησιακὴν, ἐδημοσιεύσαμεν ἐν ταῖς Νεοελληνικοῖς ἀναλέκτοις.¹

Ὁ κύρ Βοριᾶς παράγγειλε οὖλον τῶν καραβιῶνε:

— «Καράβια, ποῦ εἰστέ² ἔς τὸ ἱαλὸ, οὖλα λιμάνι πιάστε.»

Τοῦ κύρ Ἀνδριᾶ τὸ κάτεργο δὲ θέλει γιὰ νὰ πιάσῃ.

— «Δέ σε φοβοῦμαι, κύρ Βοριᾶ, ἔς τὸ νοῦ μου δέ σε βάνω.

τ' ἔχω ἀντέναις προύντζιναις, κατάρτια ἀστρμένα,

ἔχω μεταξωτὰ πανιά, τῆς Μάλτας τὰ μετάρια,

ἔχω τοὺς ναύτας διαλεκτοὺς, κι' αὐτός μου παλληκάρι³

ἔχω καὶ τρεῖς μουτσόπουλα, γνωρίζουν τοὺς ἀέρες⁴

τῶνα γνωρίζει τὸ γαρμπή, τᾶλλα τὸ λεβαντίνι,

τὸ τρίτο τὰ καλλίτερα τὸν κύρ Βοριᾶ γνωρίζει.

Ἀναίδια, βρὲ ναυτάκι μου, ἔς τὸ μεσανὸ κατάρτι,

ξαγνάντεψε τριγύρω σου, τὸ τί καιρὸς λαλάει.»

Παιζογελῶντ' ἀναίδιανε, κλαίγοντα καταιδαίνει,²

κι' ὥστε νὰ το ρωτήσουνε νὰ τοὺς το ἱμολογήσῃ,

γιόμισ' ἢ θάλασσα πανιά κι' ὁ ἄμμος παλληκάρια. κλπ.

Καθ' ἑτέραν παρκλλαγήν τοῦ αὐτοῦ ἔσματος, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος,

Βαρὺς Βοριᾶς ἐφύσησε, φόβος τῶν καραβιῶνε,

κι' ὅσα καράβια τᾶκουσαν, ἄραξαν ὅς τι λιμνιῶνα.

κ' ἕνα καράβι κρητικὸ ἔς τὸ νοῦν του δὲν τὸ βάνει⁵

— «Δέ σε φοβοῦμαι, βρὲ Βοριᾶ, κτλ.»³

Κατὰ τινὰ τέλος κρητικὴν παρκλλαγήν ὁ Βοριᾶς ἀναγγέλλει οὐχὶ εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἀνὰ τὰ ὄρη εἰς τὰς ποίμνας, ὅτι θὰ πνεύσῃ λάβρος, καὶ βοσκὰς ἀλαζῶν εἶναι ὁ ὑπ' αὐτοῦ τιμωρούμενός.

Ὁ κύρ Βοριᾶς ἐμήνυσε μαντάτα ἔς τῇ μαδάραις,

— «Τὰ ζᾶ μαζώνετε, βοσκὸ, καὶ νὰ χιονίσει θέλω»⁴ κλπ.

Ἐν ἔσματι, τοῦ ἀκριτικοῦ πιθανῶς κύκλου, ὁ Βοριᾶς ὑποτίθεται ὀργιζόμενος, διότι ἱταμῶς προσεκλήθη ὑπὸ νεάνιδος νὰ πνεύσῃ λεῖος καὶ μαλακός.

Ἐκεῖ ποῦλεγε κ' ἐκλαιγε, ἕνας βοριᾶς σηκώθη.

— «Ἀγάλλι' ἀγάγια, κύρ Βοριᾶ, μὴν πάρῃς τὸ λινάρι κλπ.»

κι' ὁ κύρ Βοριᾶς, ὅαν τᾶκουσε, πολὺ τοῦ κακοφάνη

καὶ πέρασε πολὺ πολὺ, τῆς πῆρε τὸ λινάρι κτλ.⁵

¹ Νεοελλ. Ἀναλ. τ. I σ. 89.

² Ὁ στίχος οὗτος ὁμοιάζει, κατὰ σύμπτωσιν ἀναμφιδόλως, ἐτέρῳ βρετανικοῦ (τῆς Γαλλίας) ἔσματος, καθ' ὃ Νέος τις ἀκόλουθος, διαταχθεὶς νάναβῃ εἰς κωδωνοστάσια καὶ ἴδη τίς κρούει τοὺς κώδωνας, «Ἀναδαίνων ἔτραγώδαι φαιδρῶς³ καταδίνων ἔτρεμε σφυδρῶς⁴» διότι οἱ κώδωνες ἐκρούοντο αὐτομάτως, ἐκ θαύματος. (Villemarquē, Chants popul. de la Bretagne 1846 τ. II σ. 53.)

³ Ἰατρίδου, Συλλ. δημ. ἔσμ. σ. 19.

⁴ Jeannarakī, ὁρ. 407 σ. 110.

⁵ Βύρων τ. Β' σ. 435—436.

Ἐν γένει ὁ Βορρᾶς περιγράφεται ὡς ἄγριος ἀνὴρ, πελώριος, δύσκολος, πάντοτε γοιμῶνων τὰ ῥάτια, τὰ πάντα βίχ. πράττων. ¹ Παραπλήσιαί εἰσι καὶ αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ ἀνέμου τούτου ἐπὶ καλῶν ἀγγείων, ἀττικῆς τέχνης, ἐφ' ὧν ἀπεικονίσαις τῆς ἀρπαγῆς τῆς Ἰφριθυίας· ὁ Βορρᾶς παρίσταται ἐν τούτοις ἄγριον βλέπων, αὐχμηροκόμης καὶ μεγαλοπτέρυγος. ² Τὸ βίσιον τοῦ χαρκιτῆρος αὐτοῦ διδάσκει καὶ ὁ αἰσώπειος μῦθος περὶ ἔριδος τοῦ Βορέου πρὸς τὸν Ἥλιον³, ὃν γινώσκει ὁ λαὸς εἴτε ἐκ παραδόσεως, εἴτε ἐκ διδασκαλίας. Ὁ Βορέας καὶ Ἥλιος ἤριτάν ποτε περὶ δυνάμεως, ἀπερχόμενοι δὲ νῆπονείρωσι τὴν νίκην ἐκείνῳ, ὅστις ἤθελε δυνηθῆ ῥάσπάζῃ τὴν κάπαν τοῦ χωρικοῦ· πρῶτος ἐφύσηξεν ὁ Βορρᾶς ἀπὸ πρωῒας μέχρι μεσημβρίας· ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωτε, διότι ὅτῳ σφοδρότερον ἐφύσαε, τόσῳ ὁ χωρικός ἐμάλυνε τὴν κάπαν του, μέχρις ὅτου ἀποκαμῶν ὁ Βορέας κατέπαυσε πνέων. Περὶ μεσημβρίαν ἤρξατο ὁ Ἥλιος, προσλάμπων τὸ πρῶτον μετρίως· ὁ χωρικός ἀμόλαε τὴν κάπαν του βαθμηδόν, καὶ ἐπιταθέντος τοῦ κάματος τὴν ἐβγαλεν ὅλως διόλου. Ὁ Ἥλιος ἐνίκησε καὶ ἔκτοτε ὁ Βορρᾶς δὲν ἐρίζει πλέον πρὸς αὐτόν. ⁴

Κατὰ τι παραμύθιον θηραϊκὸν τῆς ἀνεκδότου συλλογῆς τοῦ κ. Ν. Πεταλῆ, ὁ κύρ Βορρᾶς κατοικεῖ μετὰ τῆς μητρὸς του μαγίσσης εἰς παλάτιον, ἐνθα εὔρηται καὶ τὸ ἀθάνατο νερό· ὑπάρχει ἐν τῷ παλατίῳ ἡλιακόν, ὁπόθεν βλέπει τις ὅλον τὸν κόσμον καὶ ὅλα τὰ βασίλεια, ἀλλὰ τοσοῦτον ὑψηλόν, ὥστε καὶ μέχρι τοῦ μέσου τῶν κλιμάκων μόνον ἀνερχόμενός τις κταλαμβάνεται ὑπὸ φόβου ἀκατασχέτου. Μία Βασιλοπούλα μεταβαίνει ἐκεῖ, εἰς ἄνδρα μετημφισμένη πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἀθανάτου νεροῦ· ἡ δὲ μάγνη τοῦ Βορρᾶ τὴν παρουσιάζει αὐτῷ, ἀπαρπάζοντος ὡς καὶ ἐν ἄλλοις ὁμοίοις παραμυθίοις, ὑποσχεθέντι προηγουμένως ὅτι δὲν θὰ τὴν κακοποιήσῃ· ὁ κύρ Βορρᾶς ὑπεπτεύε-ται ὅτι εἶναι κόρη, περὶ τούτου ὁμῶς βεβαιοῦται μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῆς· ἀσθενεῖ βαρέως, καὶ περιστέρια μαγικά, ἀρπάσαντα τὴν κόρην ἐκ τοῦ παλατίου αὐτῆς, τὴν φέρουσιν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Βορρᾶ. Τότε αὐτὸς ἀνερρώσθη, καὶ ἀπὸ ἀγρίου ἀνδρὸς μετεμορφώθη εἰς ὠραῖον βασιλόπουλον, διότι ἡ Μοῖρά του ὥριζε νῆνακτῆσθαι τὴν μορφήν ταύτην, εὐθὺς ὡς εὔρεθῃ νέα πρόθυμος νὰ τον ὑπανδρευθῇ.—Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ παραμυθίῳ ὁ κύρ Βορρᾶς οὐδαμῶς παρίσταται ὡς προσωποποιήσις τοῦ Ἀνέμου· ὁ ἀρχικὸς μῦθος ἡλλοιώθη οὐσιωδῶς, οὕτω δὲ μεταπλασθὲν τὸ παραμύθιον ἀνάγεται εἰς τὸν κύκλον ἐκεῖνον τῶν παραμυθίων, ὧν πλεῖστα εὔρηνται παρὰ διαφόροις λαοῖς, καθ' ὃν ὁ ἥρως καταδικασθεὶς νὰ φέρῃ μορφήν ὑποδεστέρου ὄντος ἀνκλινόμεναι τὴν προτέραν περικαλλεῖ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ὠρισμένων τινῶν τύπων.

Ὁ Νότος, ὁ ἀνιφερόμενος ἐνίοτε ὡς σύντροφος τοῦ Βορρᾶ, περιγράφεται

¹ Ν. Ἑλλ. 35.

² Βλ. Preller, Gr. Myth. I, 387 (370).

³ Αἰσ. μυθ. 396 καὶ σ. 201 Κορ. 82, 82 6 Halm.

⁴ Ν. Ἑλλ. 35.

ἡμερος καὶ οὐδέποτε βιαίως ἐργαζόμενος ἀλλὰ πάντοτε ἡρέμα· διότι ὁ ἄνεμος οὗτος ἐν Ἑλλάδι, πρὸς πάντοτε ἀπὸ τῆς θαλάσσης πνέων, μαλακύνει μὲν τὴν τοῦ γαιῶντος δριμύτητα, κατατῆκε δὲ τὰς χιόνας καὶ τὸν παγετόν. Ἐν τῇ δηρώδει παροιμίᾳ, ἣς ἐμνήσθημεν ἂνωτέρω, ὁ Νότος ὀνομάζεται παλινῆκαρι· διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ζωγραφίᾳ τῆς μυνῆς τοῦ Βιτοπεδίου, τῇ ἀπεικονίζουσῃ τοὺς τέσσαρας κυρίους ἀνέμους, ὁ Νότος μόνος παρίσταται νέος καὶ ἀγένειος, ἐν ᾗ οἱ λοιποὶ γέροντες καὶ πωγωνοφόροι.¹

Ἀνωτέρω ἐν ταῖς περὶ Καταιγίδων ἐμνημονεύσαμεν μύθους τινὰς περὶ τοῦ Καταιβάτου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀνέμου τῶν Ἀραχωϊτῶν (ἐν ἐπαρχίᾳ Λαβείας). Ὁ Καταιβάτης οὗτος εἶναι γέρον πολιοῦρις, ἄγριος· κατοικεῖ ἐπὶ τοῦ Παρνασσῶ, εἰς προσηλλένιον παλάτι. Ὅταν μετὰ τὴν πάλην πρὸς τοὺς ἄλλους Καίρους, νικητὴς ἀναδεικνύμενος, ἀναπαύεται καθήμενος ἐν τῷ παλατίῳ του, διὰ μόνης τῆς ἀναπνοῆς αὐτοῦ παράγει τὰς καταιγίδας καὶ τὸν πάγον· τὸ Ἀπόγειο, ἡ περὶ τὸν Μάρτιον μέγιστη πνέουσα παγετώδης κῆρυξ εἶναι ἡ ἀναπνοὴ τοῦ Καταιβάτου. Παραπλησίαν εἰκόνα τοῦ δαίμονος τοῦ Ἀνέμου εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῇ σκανδιναυικῇ μυθολογίᾳ. Κατὰ τὴν Ἑδδαν, ἐν τῇ βορειοτάτῃ ἁκρᾷ τοῦ οὐρανοῦ κέθεται γίγας, Hraesvelgr (πτωματοδόρος) καλούμενος. ἔχει οὗτος μορφὴν ἀετοῦ, καὶ ὅταν προσπύθῃ νὰ πετάσῃ, πνέει ἄνεμος ἐκ τῆς κινήσεως τῶν πτερύγων αὐτοῦ.²

Ἡ βυζαντινὴ γραφικὴ ἀπεικονίζε τοὺς ἀνέμους διὰ κεφαλῶν, ὧν τὸ στόμα στρογγυλούμενον, ἐκφυσᾷ ἀνέμους· αἱ κεφαλαὶ αὗται φέρουσι καὶ δύο μεγάλας πτέρυγας, εἰς ἐνδειξιν τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου.³ Ὡς κεφαλαὶ πτερῶται φευσῶσαι ἀπλῶς ἐκ τοῦ στόματος ἢ εἰς κέρα· παρίσταντο οἱ ἀνεμοὶ ἐν μνημείοις τῆς χριστιανικῆς τέχνης, πρὸ πάντων μέχρι τοῦ 9' αἰῶνος.⁴ Ἐκτοτε αἱ παραστάσεις αὗται μέχρι τοῦ 15' αἰῶνος κατέστησαν πῶς ποικιλωτέραι.⁵ Ἐν τῷ ὡρολογίῳ Κυρρήστου οἱ ὀκτὼ ἀνεμοὶ ἀπεικονίζονται πτερῶται καὶ ὀλόσωμοι. Πτέρυγας ἀνέμων ἀναφέρουσι καὶ Ἕλληνας ποιηταί,⁶ πτερῶται δ' ἦσαν αἱ θεότητες τῶν Ἀνέμων τῆς ἐλληνικῆς μυθολογίας, οἱ Ἄνεμοι, οἱ Βορέαι, αἱ Ἀρπυιαί, ὁ Ἑρμῆς.⁷ Παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ὁμῶς λαῶ, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον εἰξεύρομεν, τοιαύτη παράστασις περὶ πτερύγων ἀνέμων ἐστὶν ἄγνωστος.

(Ἔπεται τὸ τέλος).

N. P. HOAITIS.

1 Didron εἰθ. ἀν.

2 Dämisaga, 18.—Simrock, Deutsche Mythol. § 16 σ. 31 δ' ἐκδ.

3 Didron εἰθ. ἀν.

4 Piper, Mythol. der christl. Kunst. I, 2 σ. 440—443.—Grimm, D. M. σ. 525 δ' ἐκδ.

5 Piper, σ. 443—457.

6 Βλ. Novv., Διον. Β, 181.—Πτέρυγας ἀνέμων ἀναφέρουσι καὶ ἐν τῇ ἐβραϊκῇ μυθολογίᾳ (Piper, ἀντ. σ. 438) ὧς καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ. (Πρὸς. Simrock, D. M. σ. 33 § 16 δ' ἐκδ.—Grimm, D. M. σ. 526—528 δ' ἐκδ.)

7 Βλ. καὶ Roscher, Hermes der Windgott σ. 35.—Schwartz, II σ. 47—49.